

Pro usnadnění zákonodárné práce při zákonech, jichž návrhy si vracení komory po opravách, ustálil se zvyk styků předsedů, zpravodajů a členů příslušných výborů, jež umožňují výměnu názorů a rychlou úpravu znění návrhů.

Na poli politické kontroly se r. 1929 objevil zajímavý případ sloučení zahraničních výborů poslanecké sněmovny a senátu při podávání zprávy ministerského předsedy.

V. *Spolupráce parlamentu s jinými institucemi.* Tu jde především o spolupráci se Státní radou, jež představuje ve francouzském státním zřízení zkušenost, správní vědu a nestrannost. Nemůže ovšem jíti o součinnost přímou. Ale Státní rada by mohla raditi pravidelně vládě při podávání návrhů zákonů. Tato praxe byla povinná podle zákona z 3. března 1849, ale zákon z 24. května 1872 ji učinil fakultativní a vláda si odvykla podávati své návrhy zákonů předem Státní radě. Sněmovny mohou však resolucemi žádati vládu, aby si vyžádala dobré zdání Státní rady v určité otázce. Jinak je zajímavá skutečnost, že výbor občanského a trestního práva si vyžádal účast jednoho člena Státní rady pro svá jednání.

Jinou institucí, jejíž spolupráce s parlamentem by byla prospěšná, je Státní hospodářská rada, která byla zřízena dekretem z 16. ledna 1925 a plně se osvědčila. Poskytuje záruku odborné kompetence v hospodářských otázkách a její spolupráce by umožnila parlamentu, aby poznal mínění různých hospodářských zájmových skupin, jež by na příště pak uplatňovaly svá různá přání v Státní hospodářské radě, která by je tlumočila parlamentu.

* * *

Závěr ankety se staví proti zásadním odsudkům parlamentního systému. Takové kritiky jsou přehnané a jsou diktovány mylnými představami vzbuzovanými velmi často jen povrchní znalostí vnějšího parlamentního života. Obyčejný občan jde do parlamentu jen ze zvědavosti, s tajnou nebo i zřejmou touhou viděti nějakou rušnější scénu, jež někdy ruší pořádek sněmovních prací. Dočká-li se, odchází pobaven, ale při tom mluví o skandálu. Je-li schůze klidná, mluví o neužitečném a nezajímavém řečnění. Takový příležitostný návštěvník parlamentu nevidí pracovních schůzí plena a hlavně trpělivé a plodné práce sněmovních výborů.

Kritiky, odsuzující naprosto parlament, jsou nejen falešné, nýbrž i nebezpečné. V době krise autority podkopávají důvěru v jednu z hlavních součástí státního života. Čím nahraditi parlament? Anketa tvrdí, že jedině parlamentní soustava odpovídá dnešnímu stavu Francie a že je pouze třeba reformovati metody parlamentní práce. V tomto ohledu pak nutno nejprve bojovati proti přílišnému řečnění, v druhé řadě pak se starati o odbornou kompetenci parlamentních zástupců. Anketa se však staví proti parlamentu pouhých odborníků, kteří se často v parlamentě neosvědčují právě pro svou neschopnost pochopiti obecný zájem, což dovede jen parlament politický. Je třeba, jak již bylo řečeno, aby byli vybírání poslanci schopní řídit veřejné věci a těm aby se umožnilo pracovati v příznivých podmínkách: v řádných místnostech, s pomocí úředníků, kteří by obstarávali dokumentační materiál, a v odborné spolupráci s institucemi a jednotlivci, již ji mohou poskytnouti.

DR. LADISLAV PATOČKA:

STÁT A KOLONISAČNÍ POLITIKA.

Osamostatnění Československa uložilo novému státu povinnost řešiti na zcela novém základě problémy krajanské a vystěhovalecké péče. Úkol ten obstaráván byl do té doby obětavě *Národní radou*, která ze skrovných prostředků svých starala se aspoň co síly její stačily o evidenci krajanů v zahraničí a udržování aspoň kusých vztahů kulturních. Při poměru k říši nebylo ovšem ani pomýšlení na vývoj těchto vztahů i po stránce politické, na utužení jich hospodářsky a péče Národní rady bděla

aspoň nad tím, aby asimilační proces pokud možno byl zdržován. Z vystěhovalců jistě velká většina snažila se zbavit se rakouské příslušnosti co nejrychleji a tím přirozeně asimilace byla uspíšována. Hlavní proud vystěhovalců mířil do Spojených států severoamerických, kde vázal na starší osazenstvo a při poměrně zvýšené akomodaci prostředí, přece jen do značné míry uchoval si příslušnost k rozmanitým krajským spolkům vědomí sounáležitosti k národní větvi. Na jiných místech sterilní pramenky vystěhovalců ztrácely se úplně v cizím živlu a vymykaly se velmi často i pouhé evidenci, což samo o sobě mělo význam pouze immateriální pro vystěhovalce a ideální pro zemi mateřskou. Ale i tak za okolností svrchovaně svízelných vykonán byl veliký a záslužný kus práce, eskomptovaný později v našem zahraničním odboji a plně využitý jako základ další práce, když v popřevratové době došlo k budování programu vystěhovalcké politiky a kdy učiněn nezřetelný náběh k prohloubení vztahů mateřské země aspoň ke kompaktnímu osazenstvu přibráním momentů hospodářských, v nichž nebylo ovšem nic z romantické sentimentálnosti manifestačních zájezdů do vlasti.

Nelze ovšem více říci, než že stát v prvních letech, vyplněných ostatně státními činy měrou absolutně uspokojivou, půdu vystěhovalcké politiky spíše sondoval, pokoušeje se experimentálně zjistiti, v kterém směru byla by v nové republice vystěhovalcká politika možná. Jak obtížné bylo budovati tu od základu prozrazuje i oficiální svědectví ministerstva sociální péče,¹ které nezapírá co nehotovostí a syrovostí bylo v pokusech, jimiž mladá republika usilovala o zvládnutí problému vystěhovalckého. Nebylo ani jednoty v názoru na jednotlivé fáse řešení, neboť byla-li brzy pocítována potřeba koncentrace vystěhovalckého proudu a organizace, která by čl. vystěhovalcům, zejména zemědělcům, usnadňovala provedení jejich úmyslu a pro jejich usazení v cizině předem připravovala půdu, byla na druhé straně oposice, která byla proti jakékoliv organizované kolonizaci v cizině, poněvadž prý tím vystěhovalcké hnutí bylo by nejen podporováno, ale možná dokonce i uměle vyvoláváno. Citovaný oficiální pramen otevřeně přiznává, že se improvisovalo, neboť »postupem času stále zřetelněji rýsovala se celá spleť otázek a problémů, které bylo třeba řešiti, nemělo-li vystěhovalectví přinášeti škody hospodářské, sociální, kulturní i národní. Na tyto úkoly dosavadní naše vystěhovalcká organizace nestačovala«. Pokusy roztříštěné, skoro diktované nervositou z výsledků tak málo pozitivních, nedopřávaly také postačitelého přehledu po vykonané práci a bylo až na pováženou, že po řadě let z rozběhů v řešení otázky vystěhovalcké, podrželo svou váhu pouze zařízení a opatření rázu sociálního a hygienického.

K obratu dochází až v r. 1926, ale to již pod téměř tísnivým tlakem opravdu kolonizační politiky německé, italské a rakouské a před bezprostředním nebezpečím, že naše emigrace budou sloužiti tu cílům a politice cizí, nám dokonce často velmi vzdálené. Tu ovšem bude nutno aspoň krátce podati přehled práce vykonané na poli kolonizační politiky cizinou.

Nelze naprosto říci, že by program kolonizačně politický nabyl před válkou vývojem této politiky v Německu definitivní formy. Uzářoval pomalu, pokulhávaje silně za teorií a jako vždy jinde, tak i tu katedrový program kolonizační politiky silně předbíhal možnostem a pak i dobré vůli rozhodujících kruhů. Nelze však zase podceňovati tlak, který tím byl vykonáván na veřejné mínění a tím už také na oficiální politiku, která snažila se konformovati péči o vystěhovalce programu beztak všestranně expansivnímu. Pro nás k ocenění důležitý je ne maximalistický program teoretiků kolonizační politiky, jako spíše efekt práce skutečně směrodatnými kruhy vykonané. Nedošlo nikdy k programovým prohlášením, v nichž naznačena by byla cesta, nebo aspoň etapy, které by říšské správě byly vodítkem, spíše patrna byla snaha nepodtrhávati výrazněji vlastní cíle této péče a másti ty, jimž šlo o jejich odhalení. Jako ve všech podobných případech bohatá literatura o vystěhovalckém problému doporučovala řadu metod, jichž vláda užívala velice obezřetně, s rozvahou a jistě i ohledy, aby snadno nemohla býti kontrolována a aby cíl spíše zůstal utajen. Tím bychom došli k značným rozporům mezi

¹ Srov. dílo »Deset let Československé republiky«, Praha 1928, díl III., str. 95 nn.

teorií a praxí, rozporům ostatně jen zdánlivým, uvážíme-li, že metody teorie nabývaly v praxi, po podrobném zvážení jich nosnosti, zcela jiné podoby. V císařském Německu kolonisační politika sledovala ještě jiné, skryté cíle, doplňující program imperialistický, měla tudíž dosti příčin, aby byla všestranně opatrná, ty však již nemají nic společného s kolonisační politikou, jak jí rozumíme my a která samozřejmě nemá výhrad, jež by bylo nutno skrývat. Vláda tam starala se vždy pečlivě, aby impuls podniknutých opatření vycházel vždy z iniciativy soukromé a aby pro decore sama oficiálně nebyla nucena přiznati více, než jen dozor a ochranu zastupitelských úřadů v zahraničí, což samo o sobě se stanoviska kolonisační politiky bylo hodně ilusorní.

Přes to vše však od poč. XX. st. pozorujeme v německém vystěhovalectví tendence, jichž kořen možno hledati jediné v tlaku se strany vládní a jichž vliv podstatně změnil dosavadní taktiku politiky vystěhovalcké, ba podřídil jí docela zájmům politiky kolonisační. Omezíme se na uvedení některých význačnějších bodů. Tak péče o vystěhovalce v zahraničí přenesena byla jen na ty, kdož dávali přednost kompaktnímu osazování v těch zemích, které kryly (srovnávaly) se s plánem kolonisačně politickým; nevbuzovalo to nijakého podezření, poněvadž péče o krajanské celky vždy musí býti větší, než o vystěhovalce individuální. To mělo především vliv na vystěhovalcké kanceláře, tolik závislé na shovívavosti vládních kruhů a ty ovšem vliv ten přenesly na poměrně četné vystěhovalce, jimž přímo nešlo o určitou zemi a rozhodovali se dle výhod, které byly nabízeny. Kanceláře staly se výkonnými orgány této vládní politiky. Obraceli propagandu jediné k zemím, které byly v kolonisačním programu, zrážejí z vystěhovalctví tam, kam nevelel kolonisační imperativ a ježto mají po ruce výmluvné prostředky propagace ve formě osazenských výhod a s nimi spojených dalších podpor, docilují v krátké době takových úspěchů, že německá emigrace téměř ze tří čtvrtin je dirigována. Také vlastní kolonisační úkol byl dobře připraven; několik veřejných kolonisačních společností, v nichž fakticky všechno rozhodování měla v rukou vláda, postaralo se získati půdu za podmínek všestranně co nejpríznivějších. Škoda, že dosud ani nemáme přesný obraz zakládání dalších německých kolonií vystěhovalckých ve státě Sao Paulo v Brazílii, nebo v Chili, ale udivila by nás prostě soustavnost, s níž bylo postupováno a kdy kolonie hned od počátku vybavena byla vším, co nemohla postrádati. Mezi kolonisty obmyslně zastoupena byla všechna potřebná řemesla, zkrátka kolonista měl co nejméně pocítiti, že je velmi daleko vzdálen mateřské země. Úlevy poskytované kolonistům ve všech možných formách přeměňovaly se časem v premie zvláště vytrvalým nebo pilným, tak že docházelo mezi kolonisty k ušlechtilé rivalitě, která nad to uměle ještě podněcována. Prostřednictvím kolonisačních společností vláda sama živila spolkový život v koloniích, ve smyslu, který zasluhuje vši chvály, neboť nešlo o buzení řevnivosti politické, nýbrž o udržení čerstvě obnovovaného spojení se starou vlastí. Aktivem byla i činná bdělost zastupitelských úřadů, bdělost někdy až provokující, svěřena-li temperamentu příliš výbušnému, který dosti jasně chtěl ukázati, že vlastním intencím vládním v kolonisační politice porozuměl. Rozhodující věcí prostě bylo, že nový kolonista neshledal v kolonii rozdílu proti staré vlasti. Měl tu pomůcky i zboží něm. původu, na něž byl dávno zvyklý, byly tu společenské podniky, které udržovaly družnost, s velkou přísností bdělo se nad dobrodruhy, kteří všude jinde jsou mezi vystěhovalci metlou, tu však vždy zkrátka odbyti deportací; byla tu pro děti škola se skutečným učitelem (tedy ne snad dobrovolníkem-laikem), dosazovaným státní správou mateřské země a neměnicím se každoročně, byly tu jazykové kursy, jež pomáhaly snadněji a prakticky vplynout v život cizí země. Bylo postaráno i o stránku duchovní, náboženskou, o knihovny, které nevznikaly z bezcenných darů, nýbrž dle pečlivých výběrů těch, kteří měli své emigrační zkušenosti. Byl tu i německý lékař, advokát, který chránil proti vykořisťování správou státní nově vlastní a zastupitelské úřady, v nichž kolonista měl cítiti kus ztělesněného domova. Kde to jen poněkud bylo možno, pamatováno všude na kolonistu, aby přechod do nových poměrů byl co nejméně náhlý a s novou vlastí aby kolonista seznamoval se jaksí se strany nejpríznivější. Není třeba připomínati, že na všech místech nezdařil se státní správě úkol stejně dokonale, odviselo to vždy rozhodujícím způsobem od lidí, jimž

provedení úkolu svěřila a samozřejmě i od zkušeností, jichž teprve postupně nabývala. Aspoň vždy později snažila se nedostatky doplnit, byť to i všude nešlo v rozměrech, v definitivním programu akceptovaných. Politikou takto vypjaté péče o kolonisty vláda sledovala několikery účel; kompaktní emigrace při stále péči mateřské země se neodnárodňovala, nýbrž naopak při každé vhodné příležitosti manifestovala úzkou souvislost se starou vlastí. To byl účel immateriální ale byly tu i pohnutky ryze materiální a ty hrály neméně důležitou úlohu. Kolonizační proudy dirigovány byly vždy do zemí, na něž mateřská země byla vázána nákupem určitého druhu surovin, ať už šlo o bavlnu, kaučuk, kávu, kakao, obiloviny, petrolej atd. Kolonizační politika ulehčovala boj o trh těchto zemí, ne ovšem v smyslu plně aktivním, že by totiž mateřská země chtěla konkurenční zápas o ovládnutí trhu přímo podstoupiti, po případě pomocí kolonistů snad i zvítěziti, nýbrž spíše ve smyslu pasivním, jímž tu rozumíme zajištění v koloniích proti případnému ovládnutí trhu cizí expanzí. Toto zajištění musí býti tak silné, aby postačilo k odstranění monopolu prodejního cizí usurpující mocí, případně bez zřetele k situaci států dalších. Dnes je to vlastně ústřední problém politiky kolonizační, všechny ostatní přistupují jen akcidenčně. Již za mírových smluv poukazováno bylo na nutnost zachování naprosté svobody surovinových trhů, ale ani jediná mocnost zásadu svobody nedodrží a naopak všechno úsilí vynakládá se na monopolisaci určitých surovinových trhů. Na případu kaučuku pozorovali jsme, jak úpornost boje dovede tlačiti cenu suroviny na burse nemožně dolů, mezinárodní spekulace však ví, že po zlomení konkurence ceny rázem se vyšvihnou atd. Státy bez kolonií — myslím skutečných osad — a bez případně jiných angažmánů v surovinových zemí (na př. finančních) nemohou se jinak opřítí nebezpečí, jež tu pro ně vzniká, než jen v politice kolonizační. Jen ta, obmyslně provozovaná a forsírovaná, může jim dáti dostatečnou záruku, že v distribučním procese bude na ně pamatováno a nebudou vydány na pospas přísné odvislosti od státu, který jimi monopolně bude disponovati.

Konečně v míře sice slabší, přes to však přece jen velmi vážné, přichází v kolonizační politice německé v úvahu posláni kolonistů jako propagátorů německých výrobků v zahraničí a při kompaktních koloniích i přímý konsum těchto výrobků. Na to váže celá řada dalších detailních problémů (prozrazování výše životní úrovně emigrantů-kolonistů) a z kalkulu kolonizační politika nesmí při tom vypadnouti žádný. Štutgartský Ausland-Institut, který je propagátorem myšlenky účelné kolonisace v mateřské zemi, výmluvně praví ve své výroční zprávě za rok 1924/25: »Není pro nás nic důležitějšího, než otevřít německému zboží přístup do ciziny. A není lepšího prostředníka pro to, než zahraniční Němci«. Mnoho kladné práce od té doby bylo věnováno až vášnivému úsilí, aby kolonie staly se opěrným bodem německého zahraničního obchodu v dotyčných zemích, úkol to, který zdařil se dosud jen zčásti ne snad proto, že by byl sám o sobě neproveditelný, nýbrž spíše proto, že všechny překážky, nahromaděné tu v cestu, nepodařilo se stejně rychlým tempem odstraniti. Těm politikům, kteří s takovou rozhodností zasazují se o prosazení programu kolonizačně politického, problém zdokonalení sítě těchto opěrných bodů německé hospodářské expanse je pouze otázkou času, neboť jen ke škodě věci samé musí často bojovati proti předsudkům ve vlasti. I jinde, jako v Itálii a Polsku, pokud export hledal přirozený ventil pro odbyt zboží, bral vystěhovalce v úvahu jen při příležitostech exceptionálních; myšlenka všestranné kooperace s emigrací nestala se dosud společným přesvědčením hlavně proto, že nedošlo dosud ani k pokusům o umělou emigraci, která pro tento úkol by byla speciálně připravena a připravovala tu jen cestu později výhradně vymezenou emigrací přirozené. Ale ani v Německu dosud nepokusili se ve větším měřítku o svedení proudů hospodářské expanse v zemích, v nichž dochází k organizaci kolonizační, na kolonisty z nedostatku nutné kooperace mezi kolonizačními společnostmi a exportéry a přes nepochybný pokrok, který v některých střediscích exportních byl docílen, v celku jde o propagaci projektu v obou táborech. Působení Ausland-Institutu, jemuž nemůžeme se zde podrobněji věnovati,² docílilo už také v tomto směru

² Učinil to dříve velmi instruktivně prezident Státního úřadu statistického Dr. J. Auerhan v Československé emigraci, roč. II. čís. 3-4.

všeobecně oceňovaných výsledků a zvláště nutno zdůrazniti, že akce dnes nabývá rozměrů, které v poměru k pokusům druhých států, vymykají se i pouhému srovnávání. Brzy po válce došlo také k zřízení tří speciálních vystěhovaleckých oddělení u zastupitelských úřadů v Rio de Janeiro, v Buenos Aires a v Mexiku a současně ke jmenování tří vystěhovaleckých attaché. Poslání jich dle nepublikovaných instrukcí kryje se s činností italských vystěhovaleckých attaché, o nichž podrobnější zmínka níže. Kolonizační projekty Německa nutno soustavně studovati, neboť přinášejí i nám řadu podnětů, jež po náležitě úvaze při poměrně stejných podmínkách jako u nás, bylo by možno s prospěchem fruktifikovati.

Zcela krátce zmíníme se ještě o Itálii a Polsku. Itálie opravdu dlouho s obavami sledovala rok od roku rostoucí úbytek pracovních sil vystěhovalectvím a zbývala jí pouze útěcha, že ze značné části emigrace zaměstnáním v cizině stará se o obživu rodiny doma a pak hlavně nastřádaný kapitál umožňuje emigrantu po létech návrat do vlasti a poměrně klidné stáří. Tento klad emigrace nutil k usilovnému přemýšlení, jak zachytiti užitek i z těch částí, které dosud pro mateřskou zemi zůstávaly úplně ztraceny. Prvotní kolonizační plány byly hodně nehotové, improvisovaly program po několik let a teprve pozdě v době poválečné setkáváme se s obmyslnou a do detailů promyšlenou kolonizační politikou, která už ovšem dovedně těží ze zkušeností předcházejících desetiletí.³ Co však obyčejně je přehlíženo, přes to, že to je tolik nápadné, je, že kolonisace nesměřuje v prvé řadě do italských kolonií, jak by každý právem čekal, nýbrž programově v tom směru všechna vládní péče koncentruje se výhradně na kolonizační projekty v Jižní Americe, především v Brazílii, Argentině, Paraguayi a Chile (později program pokusově rozšířen na Bolívii, Peru a Mexiko). Obě italské kolonizační společnosti, které po válce vznikly, omezily se v propagaci pouze na jihoamerické státy a také všechna vládní péče svedena sem, až ovšem na nutná a dávno před tím běžná opatření vystěhovalecké péče, která fungovala dávno před válkou a která dodnes obstarávají primitivní styk s emigrací ve Spojených státech a jinde. Za to Jižní Amerika stala se objektem cílevědomé italské politiky kolonizační; generální komisariát vystěhovalecký zřídil v Jižní Americe při zastupitelských úřadech řadu odborných oddělení (Sao Paulo, Buenos Aires, Valparaiso, Lima a Mexiko), co nejpečlivěji vybavených a těm slouží ještě široce rozvětvený aparát distriktních spolupracovníků a lokálních dopisovatelů.

Rozbor činnosti italského vystěhovaleckého attaché zasluhoval by po mnohé stránce speciální studie; všimneme si tu aspoň významných momentů, které i pro naše poměry mohou být s užitekem. Vlastní prozkoumávání půdy a kolonizačních vyhlídek přenecháno je vždy vystěhovaleckým agentům, jichž značné zkušenosti musí být vystěhovaleckým attachementem legace plně a obratně exploitovány. Záleží na attaché samotném pokud svůj štáb chce zasvětit i do svého programu; italským attaché nutno přiznati, že měli tu poměrně vždy šťastnou ruku. Attachement předchází pokud možno vlastnímu kolonizačnímu ruchu (kde byla emigrace dříve, stará se o její vhodnou koncentraci) a generálnímu, vystěhovaleckému komisariátu podává po určité době své dobré zdání, které v kladném případě je předmětem dalších porad mezi gen. komisariátem a kolonizačními společnostmi. Attaché udává také do jaké míry doporučuje se engagement státu, krátce program a plán po této stránce musí být pokud možno úplný. Osazení ovšem vzhledem k riziku děje se po etapách a tu attaché pozorně sleduje docílené výsledky a dle toho diriguje další proudy kolonistů; s kolonií je v stálém spojení, pečuje o její potřeby, jak po stránce hospodářské, tak i kulturní, hlavně však nezapomíná na to, aby splněn byl vlastní kolonizační úkol (zabezpečení trhu surovinových), za nějž je jaksi osobně zodpovědný. Možnost přímé intervence u lokálních úřadů nelze v tomto případě ani dostatečně zhodnotiti; vykonává ji jak na prospěch jednotlivců, tak hlavně v zájmu kolonie jako celku a jsou případy, které bylo by možno srovnávat tu s privilegovanou činností hanseatských oldermanů v cizích přístavních

³ Italskému vystěhovalectví výstižně články věnoval dr. Jan Žilka v Čsl. emigraci II., čís. 2/3, III., čís. 1 i v pozdějších pracích.

městech. Jakmile chod kolonií je jednou zabezpečen, což trvá dobu poměrně dosti dlouhou, dojde k odvolání vystěhovaleckého attaché, který pak pověřen je missí kolonizační zase jinde, aby jak náleží uplatnil zkušenosti jednou již získané. Přes nepopíratelné úspěchy, jichž Itálie tímto způsobem dobyla, za fašistické éry setkáváme se v kolonizační politice se značnou rezervou, poněvadž jde přece jen o faktický úbytek zdravé krve, pracovních sil a fašism porovnává zda užitek vyrovná se aspoň ztrátě. Původní odmítavé stanovisko bylo sice fašismem opuštěno, dozor nad italskými silami v zahraničí, pokud nejde o politické emigranty, sesílen po stránce hospodářské a nepochybně i fašistický režim konformuje se taktice a metodám dřívější kolonizační politiky.⁴

Polsko je vysoce důležitým státem emigračním, silným proudem vystěhovalectví již za dob předválečných, proudem, který se za změněných skutečností politických vlastně nezměnil a neztenčen trvá dodnes; nesmíme zapomínati, že přes nepřesnost statistických čísel (ostatně přirozenou, neboť jde o trojí různé statistiky, ruskou, německou a rakouskou) Poláci co do kvantitativní intenzity byli na čtvrtém místě v řadě emigračních států, ale jako u nás i tam emigrace z pochopitelných důvodů byla ponechávána na pospas poměrům, což při vysokém stupni asimilačním znamenalo pro vlast skutečnou ztrátu. Nikdy dříve nedošlo také k pokusům o cílevědomou kolonizaci v cizině ať už z důvodů jakýchkoliv a hustší koncentrace polských emigrantů v brasílském státě Paraná zdá se býti spíše výslednicí nahodile příznivých okolností. Poláci nic nedělali systematicky, spíše se tu dali voditi určitými hesly, která v daných okamžicích převažovala; jednou byl to zájem o kulturní připoutání Poláků k vlasti, podruhé vnitřní kolonizace, jindy zase péče o zrovnoprávnění vystěhovalců atd., systému naučili se však teprve od Italů a i vnějšně přizpůsobili jim svá zařízení. Po nedlouhém působení Úřadu pro reemigraci při ministerstvu vnitra (z r. (1919) veškerá agenda vystěhovalecké a kolonizační politiky skoncentrována ve Vystěhovaleckém ústavě ministerstva práce a sociální péče; jemu podřízeny kanceláře a komisariáty distriktní, jako poradní sbor přičleněna k němu Národní rada vystěhovalecká, 24 členná, při čemž po třetině připadá zastoupení v ní na sejm, ministerstva a vystěhovalecké odborníky. Přes různé kolonizační pokusy, hlavně v zemích jihoamerických, Polsko dosud nedospělo k pevným obrysům kolonizační politiky a k programu s viditelnou pevnou konstrukcí. Vystěhovalecký ústav spíše experimentuje pokoušeje se vysledovati projekty, k nimž čas od času dochází ve formě na př. takového Polsko-amerického emigračního syndikátu, ač konec konců zkušenosti jsou vpravdě fragmentární a poučné spíše ve smyslu negativním. Brzy po zřízení ústavu došlo také k delegování vystěhovaleckých attaché do hlavního centra polského vystěhovaleckého ruchu; pro kontinentální emigraci v Berlíně, Antverpách, Paříži a Vídni, pro zámořskou v New Yorku, Chicagu, Montrealu, Curitibě a pro vystěhovaleckou kontrolu v Gdanskú. Nepublikované služební instrukce ukládaly těmto attaché péči o vystěhovalce hlavně po stránce právní, attaché u ústředních úřadů emigrační země měli intervenovati proti přehmatům, jimiž polští emigranti trpěli a v uvážených případech měli jim poskytnouti třeba i přímou hmotnou pomoc. Instrukce nápadně, až úzkostlivě dbají úředního charakteru attachementu a odtud také neurovnanost polské služby vystěhovalecké. Neujasnila si plány kolonizační jinak, než z obavy před rychlou asimilací různorodých a nesrostlých živlů polských v cizině a jistě i z nedůvěry k velkým kapitálovým investicím, které dnešní době jeví se ještě příliš riskantní.

Ať už však sledujeme vystěhovaleckou otázku v dnešní fázi kdekoliv, všude stejně markantně vystupuje do popředí úsilí o t. zv. kvalifikaci emigranta, což je konec konců *conditio sine qua non* politiky kolonizační. U řady států tento požadavek vystupuje nezřetelně, protože vedoucím motivem je stále jen udržení pocitu sounáležitosti s mateřskou zemí (což je u inteligentní emigrace přirozeně daleko silnější), na vyšším stupni objevují se však již zásadní podmínky politiky kolonizační, emigrací také v nejvyšším stupni plně chápané. Požadavek kvalifikace emigrace za určitých okolností může

---

⁴ Podrobnou práci z poslední doby je Claude Woog: *La politique d'Emmigration de l'Italie*, Paris, Les presses universitaires, 1930.

býti pouhou frází, poněvadž nejsou-li dána určitá měřítka a spočívá-li ocenění této kvalifikace na pouhém odhadu, pak přirozeně prakse může býti co nejrůznější. Dokonce ani určitá měřítka nejsou spolehlivým vodítkem a zřetel by bylo možno bráti teprve na t. zv. vyšší školskou kvalifikaci, ta však při hromadné emigraci hraje roli zcela podružnou. Stačilo by ostatně — jak ukázala prakse — kdyby tuto kvalifikaci měla řada jedinců, ochotná v emigraci pracovati, s ní se stotožniti, neboť tím podstatně zvyšuje se průměr, a nebezpečí asimilační značnou měrou pozbývá intesity. Vystěhovalecká politika hledí si problémů hromadného vystěhovalectví, její zájmy vyčerpávají se proto především — nikoliv však výhradně — otázkami rázu sociální péče, naproti tomu kolonisační politika všímá si na prvním místě kvalifikované emigrace, emigrace, s níž zamýšlí určitý už z domova hotový plán a ten také za pomoci všech vládních činitelů sleduje. Čím výše který stát má možnost postavit si hranici kvalifikačního minima, tím úspěšněji může prováděti své cíle kolonisační. Tak došlo k přísnějšímu odlíšení politiky vystěhovalecké od kolonisační, nejsou více ztotožňovány, jako se dělo zhusta dříve, přece však udržuje se stálý kontakt mezi oběma, neboť se vzájemně doplňují.

Jak již výše uvedeno došlo u nás k přelomu v praxi vystěhovalecké péče v r. 1926. Tehdy zřízena komise pro vystěhovalectví a kolonisaci, jako poradní sbor ministerstva sociální péče, s několika podvýbory, jichž práce vesměs sledovala stanovení směrnic pro naši *budoucí* vystěhovaleckou politiku. Komise nezvratně zjistila, že emigrace trvalá se nám téměř úplně ztrácí, že je to prostě minus našeho národního rozvoje a dle svých sil snažila se aspoň o omezení vystěhovalectví na minimum, když již nebylo možno obrátiti tuto pasivní položku v aktivum. Komise dospěla však dále k závěru, že vystěhovalectví trvá a potrvá dále, ba že není vyloučena možnost, že ještě značně stoupne, jakmile se uvolní překážky, které se mu dnes staví v cestu a proto že jest třeba vystěhovalecký proud organisovati a dirigovati, zkrátka prováděti aktivní vystěhovaleckou politiku.⁵ Při tom z kontextu o úkolech této aktivní vystěhovalecké politiky je patrné, že jde tu jednak opravdu o zvýšení a zracionalisování vystěhovalecké péče, jednak o úkoly, které přináležejí politice kolonisační. Z předcházejícího rozlišení vyplynulo, že není tu snad jen pouhá hra slov, nýbrž že opravdu mezi vystěhovalectvím, řekněme aktivním a kolonisačním jsou zásadní rozdíly. Na projektu komise dále pracuje Československý ústav zahraniční, vzešlý z iniciativy této komise a připravovaný již dříve,⁶ kolonisační společností, s programem však mnohem užším proti cílům kolonisační politiky a zintenzivněna také domácí péče o vystěhovalectví. Různé nepříznivé okolnosti, v první řadě hned nedostatek finančních prostředků, způsobily, že výsledky nejsou ani z dále takové, jak bylo by možno očekávati.⁷ Nemáme dosud ani politiky vystěhovalecké, natož pak politiku kolonisační. Svědectví z úředních kruhů přesvědčuje nás o tom, že tam porozumění pro tuto nad jiné bolestnou otázku je, ale že poměry dnešní kritické doby jsou silnější této dobré vůle a v širších vrstvách, že aktualitu problému nechápou. Zákonodárné sbory by řešení otázky mohly dáti správný impuls, ale při dnešním komplikovaném aparátu jejich jednání, není tu, kdo by je přinutil k úsporám národní krve ne snad nesmyslným dalším omezením vystěhovalectví, nýbrž účelnou jeho fruktifikací.

Otázka zahraničních odbytí se nás přímo, neboť na všech dosavadních jsou poměry den ze dne tíživější a fakticky ztrácíme. Je jisto, že nevystačíme s metodami a prostředky, jichž užíval export před čtvrt stoletím a že mnoho musíme doháněti, abychom se vyrovnali pokročilejším sousedům. Právě pro export zužitkování ohromných národních našich rezerv v zahraničí může býti rozhodující, bude však bezpodmínečně nutno přiložiti ruku k dílu a neuhýbati před hmotnými obětmi, neboť zítra snad byly by náklady již vyšší. Prostředky, které dnes již jsou k dispozici u některých

⁵ Srov. Deset let čsl. rep. Sv. II., str. 101.

⁶ Srov. obě ročenky tohoto ústavu, za rok 1930 a 1931, kde podrobný přehled činnosti.

⁷ Trpce stěžuje si na to znalec vystěhovalecké otázky dr. Jan Žilka v čl.: Národní politika vystěhovalecká v revui Zahraniční politika, červen 1931, str. 523 nn. a nejnověji v čl.: Naše vystěhovalectví, jeho situace a potřeby v Sociální revui za září 1931, str. 511 nn.

institucí (stipendia Národohospodářského ústavu, ministerstva obchodu atd.) mohla by býti vázána v jisté souvislosti s naším programem kolonisačně politickým (pokud ovšem dojde k jeho uskutečnění), prostředky takto užité musí se rentovati a příslušné instituce samy musí dbáti, aby stipendisté tuto studijní podporu nepovažovali za odměnu pilných svých studií, nýbrž za uložený kapitál, který svou činností v zahraničí ve prospěch čsl. vývozu zase splatí. Obdobných případů je ovšem mnohem a mnohem více, souvislost jejich s kolonisační politikou vyplývá jen z nutnosti mít všude spolehlivé, opěrné body pro export, neboť jen tak byl by oprávněn optimism, dosud jen k našim výborným kvalitám výrobním přihlížející.

Dosavadní pokusy kolonisační měly velmi málo společného s programovou politikou kolonisační. Pokud k nim došlo, přidržovaly se úzkostlivě zásad politiky vystěhovecké v naději, že ostatní přijde jaksí samo sebou. Měřítka bylo ostatně vždy velmi skrovné, takže na kolonisačně politický program by ani nestačovalo. Řada dalších projektů setkala se zase s nedůvěrou,⁸ ba i odmítnutím. Nezmenšilo se tím však nebezpečí úplné ztráty pracovních sil a národní krve, protože prostředky po tak mělce pojaté službě ve věci národní (a v druhé řadě pro nás i hospodářské) záchraně, stěží možno pokládati za část programu politiky vystěhovecké. Pasivní bilance, která nám tím každoročně vzniká, měla by lapidárními slovy vyburcovati veřejné svědomí, aby k úpravě otázky tak naléhavé skutečně také již došlo. Dosavadní zkušenosti s kolonisačními improvizacemi ukázaly, že by bylo lepší odepřít jim jakoukoliv podporu státní, poněvadž akcemi jich dospívá veřejnost — ve věci samé jinak málo informovaná — spíše ke zmatkům o vlastním programu kolonisačně politickém. Zmatek tu je tím omylnější, že obvykle za takovou akci stojí lidé sice dobře obeznámení s poměry v zemi, kam chtějí vystěhovalectví dirigovati, za to však naprosto neorientovaní v kolonisační politice. Defekt tohoto druhu přináší ovšem zklamání, které by mohlo býti za určité konstelace přičítáno i na účet patronisujícího státu. To jsou však již podrobnosti, jichž nechtěl jsem se jinak dotknouti.

Zásady, jichž kolonisační politika musí dbáti, byly principiálně vytčeny již dříve a ve stejné rovnováze s odbytem zboží ze země mateřské s případnou propagací pro ně, je otázka zásobování surovinami, která stále nabývá konkrétnějších forem.⁹ Dnes jistě nebezpečí nezdá se aktuální, za několik málo let situace stíží se však na tolik, že problém zásobování surovinami bude úhelným kamenem světové politiky hospodářské. Naše posice ukládá nám tu určitou rezervovanost a skromnost, stejný zřetel musíme však mít k svému mocenskému postavení v zahraničním obchodě, jemuž jsme i jinak velmi mnoho dlužni. Pro nás totiž momenty populační nejsou zdaleka tak mocné, jako pro jiné státy, ač ovšem i pro nás platí zásada zachovati pokud možno prostřednictvím kolonizace z naší dosavadní emigrace vše, co se zachrániti dá. Tím už úkolům kolonisačně politickým dána je také určitá mez, jinak však rozhodující kruhy nesmí tu zapomínati, že nad všemi ostatními je tu příkaz hospodářské sebezáchovy. Přes to, že ztratilo své kolonie dovedlo si Německo udržeti svou koloniální školu ve Witztenhausenu (existuje od 1899), která dnes slouží výhradně účelům kolonisačním s řadou institucí dalších, ať už rázu oficiálního, či jen polooficiálního. Nová koloniální škola v Paříži mohla by býti našemu dorostu přípravou k průboji na poli kolonisační politiky, aby v příštím programu jejím teoretické vzdělání bylo v rovnováze se znalostmi lokálními. Snad ještě mohlo by býti sporno, odkud má vycházeti iniciativa, aby dalšímu vývoji problému dostalo se postačitelého důrazu, příslušná sekce ministerstva sociální péče s poradním aparátem, který jí slouží, zdá se tu opravdu nevhodnější.

---

⁸ O všech projektech srv. čtyři vyšlé ročníky Československé emigrace a dva ročníky Našeho zahraničí.

⁹ Srv. mé heslo: Kolonizace a kolonisační politika v Slovníku národohospodářském, sociálním a politickém, díl II., str. 524 nn., Praha 1931.